

Τὰ ἔσοχατα

ΑΦΙΕΡΩΝΟΝΤΑΙ
ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ ΤΗΝ 18ην ΜΑΪΟΥ 1978
Ο ΧΡΥΣΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

Η ΓΛΥΚΕΙΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Ἡ Γλυκεῖα Συμφωνία
παύει πειὰ ἀργά - ἀργά.
ὦ, τί κρίμα... ἁμαρτία...
Τελειώνει... σ ι γ ᾶ.

Μὰ καθὼς σιγοσβῆνει
καὶ σιωπᾶ, σιγανᾶ,
κάτι ἀκόμη ἀναδίνει...
Κ ἄ τ ι ἀκόμη μὴνᾶ.

Βλέπω, βλέπω κι' Ἐσένα.
Ἔχεις συγκινηθῆ...
Καὶ δὲν βλέπω κανένα
πού νὰ μὴν ταραχθῆ.

Ὁ Μαέστρος, ἡ Ὄρχηστρα
τώρα πειὰ ἀποχωροῦν...
Φεύγει κι' ἡ Τραγουδίστρα...
Ὁ ρ θ ι ο ι χειροκροτοῦν.

Ἄχ ἄς ἦταν καὶ πάλι
ἡ ἴδια αὐτὴ ν' ἀκουστῆ...
Συμφωνία με γ ἄ λ η.
Μὲ τὴ ντίβαν αὐτῆ.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ
ΣΠΥΡΟΣ ΤΙΤΟΥ ΛΙΤΙΝΑΣ
Χερσῶνος 6 — Αθήνα, 106 - 72
Νοέμβριος 1993

Swagand & Co. Judge
Barry Tipton, Ed. & Co. Bar,
Incorporated Bar
Melbourne
J

ΜΙΑ ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Σπουδαία, πολύ σπουδαία ἡ διάλεξις τῆς περασμένης Κυριακῆς, πού ἐχάρισε στόν τόπον του, τὸ Ρέθεμνός του, ὁ ἐξαίρετος διανοούμενος καὶ ἐμπνευσμένος καλλιτέχνης τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος κ. Γιώργος Καλομενόπουλος, μὲ θέμα «ὁ Καζαντζάκης καὶ ἡ Κρήτη του».

Ὁ Γιώργος Καλομενόπουλος.

Τὸ Ρέθεμνος ἀνοίξε διάπλατα τὴν ἀγκάλη του νὰ ὑποδεχθῆ μὲ στοργή τὸ παιδί του, τὸ γέννημα καὶ τὸ θρέμμα του, πού τόσο τὸ τιμᾶ στό Πανελλήνιο. Κι' ἦρθε πυκνὸ νὰ τὸν ἀκούσῃ.

“Υστερα ἀπὸ ἐμπεριστατωμένη εἰσήγηση τοῦ ρέκτου τῶν Γραμμάτων καὶ κάθε προόδου συμπολιτοῦ κ. Εὐαγ. Νησιανάκι ἀνέβηκε στὸ βῆμα ὁ συμπαθὴς ὁμιλητής.

Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἐφάνηκε πόσο κύριος τοῦ θήματος εἶναι καὶ πόσο δεσπάζει τοῦ ἀκροατηρίου του, πού τὸν ὑποδέχθηκε μὲ ἄκρα προσοχή. Ἄλλ’ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐφάνηκε καὶ πόσο κατέχει τὸ θέμα του, πόσο τὸ ἔχει ἀφομοιώσει, πόσο τὸν ἐμπνέει καὶ τὸν ἐνθουσιάζει, πόσο βαθύτατα τὸν συγκινεῖ.

Καὶ μὲ τὸ δίκηο του! Γιατὶ τοῦ μεγάλου πατριώτη μας τοῦ Καζαντζάκη, τῆς ἀπάτητης αὐτῆς Κρητικῆς Μαδάρας, πού ξανοίγεται ψηλὰ στὰ σύννεφα ὄλο κι’ ἀπάνω, κατὰ τ’ ἀστέρια, καὶ κοιβεδιάζει μὲ τοὺς χιλιόχρονους ἑλληνικοὺς Θεοὺς καὶ τὶς Μοῦσες τὴν παρθένα γλῶσσα τῆς αἰώνιας ἑλληνικῆς ράτσας καὶ τῆς λεβεντιᾶς, ἐκεῖνος — ὁ ὁμιλητής — ἦταν σὲ θέση νὰ τοῦ σιμῶση ἀπὸ κοντὰ μὲ τὰ φτερά τῆς αἰθεροβάμωνης ξεπετασάρικης σκέψης του, πού ξεκινᾷ καὶ δρομῶνει πρὸς τὰ πάνω μὲ τὰ φτερά τοῦ Πήγασου. Ἄλλὰ καὶ γιατί ζῶντας του τὸν εἶχε πλησιάσει σὰν ἄνθρωπο ἐδικό, σὰν πατριώτη καὶ φίλο κι’ εἶχε μπῆ ἀπὸ χρόνια στὴ νοοτροπία του καὶ στὴν ψυχοσύνησὶ του, στὸ ἀδούλωτο πνεῦμα του.

Μ’ αὐτὲς τὶς προβλέψεις, προσμένοντας τὴν πνευματικὴ πανδαισία μὲ τὸ Γίγαντα τοῦ πνεύματος καὶ τὸν ἀξιο ἐρμηνευτὴ του ἐφρόντισα νὰ βρῶ παράμερη στὴν αἶθουσα γωνιά γιὰ νὰ μπορέσω ἐλεύθερος κι’ ἀπερίσπαστος ἀπὸ ἄλλες παραστάσεις νὰ ἐντρυφήσω στὸ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσία πού θὰ μᾶς προσφερότανε σὲ λίγο.

Ἔτσι τὰ κατάφερα νὰ φύγω ἀπὸ τόπο καὶ χρόνο κι’ ἀκολουθῶντας τὸν πολῦτιμο ὁδηγό, σὰν ἄλλος Θησέας καὶ Τειρεσίας νὰ βαδίσω νοερά τὰ πολύτροπα μονοπάτια, τὰ ριζιμιὰ χαράκια, τὶς εὐρύχωρες ἀπλωσιές, τοὺς δρόμους καὶ τὰς λεωφόρους πού ἔχει ἀνοίξει ὁ Ξεχερωτῆς μέσα στὰ βουνὰ καὶ στὰ λαγκάδια, στὰ χέρσα καὶ στ’ ἄγονα χωράφια τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος.

Ἐξ ὄνυχος τὸν Λέοντα. Ἀπὸ τὶς λεπτομέρειες, ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ τ’ ἀσήμαντα κι’ ὁ δεξιότηχνης ἠθοποιὸς νὰ σκιαγραφήσῃ τὸ Λιοντάρι αὐτὸ τοῦ Νοῦ καὶ τῆς Θελήσεως, πού λέγε-

ται Καζαντζάκης, θέτοντας εύσυνείδητα τή μιὰ πάνω στήν ἄλλη τίς πέτρες πού ἔκουβάλησαν ὄλοι οἱ μελετητές καί οἱ στοχαστές γιά νά χτιστή τὸ οἰκοδόμημα λαμπρό, περίφημο.

Κι' οἱ πινελιές τοῦ ζωγράφου, μιὰ ἀπ' ἐδῶ, μιὰ ἀπὸ κεῖ, ἄλλη ἀπ' ἄλλου, κι' ἄλλη παραπέρα, κι' ἄλλη γύρω καί πολ- λές μαζί σάν πινελιές μαστορικές κλασικοῦ τεχνίτη νά προβάλουν ἔξαφνα κάποια στιγμή ξεκάθαρη τή μεγάλη Μορφή, ξεγυμνωμένη ἀπὸ τίς μικρότητες, ἀπὸ τίς μουτζούρες τῶν κακοθηλητῶν, ὅπως ἀπὸ ἓνα ξαφνικὸ ξέφωτο προβαίρνει ὁ ἥλιος, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σύννεφα.

Ὁ λόγος πάλι, ὁ ἀντίλογος, ὁ ἀντίλαλος τῆς μεγάλης Φω- νῆς ν' ἀρχίζει μιὰ στιγμή, νά σιγανεύη, νά κόβη, κι' ὕστερα νά δυναμῶνῃ πάλι σιγὰ - σιγὰ, νά σέρνῃ καί νά τραβιέται καί νά τεντώνῃ, νά πάλλεται μὲ ψυχόρμητους κραδασμούς καί νά στριφογυρίζει καί νά πλέκη σάν δαντέλλες πολύτιμα τεχνουρ- γήματα, ἀραβουργήματα παράδοξα, ἀσύλληπτα, μέσα στὰ ἄ- δυτα τῆς φαντασίας.

Καί τὸ φῶς, μιὰ δυνατὴ πνοή νά καταυγάξῃ τή σύνθεση καί νά λάμπῃ κρυστάλλινη μέσα σὲ πληθωρικὰ χρώματα, σχή- ματα, κάλλη.

Βαρὺ τὸ πυροβολικὸ. Κάποια στιγμή στὸ σκάλωμα ὁ Λό- γος νά μεσουρανή καί νά τραβιέται ἢ χορδὴ τῆς σκέψης τόσο δυνατὰ πού νά καταλαβαίνης νά σὲ πονῇ, στὸ τράθηγμα.

Καί τὸ λαχτάρισμα καί τὸ ψυχανέμισμα γιά τὸν ξεπατρι- σμό... Κι' ἡ πίκρα κι' ὁ πόνος γιά τὸν πατριώτη πού παρεξη- γεῖται καί παραγκωνίζεται καί καταδιώκεται, ὅπως γίνεται πάντοτε στήν παράξενη αὐτὴ Μάνα, πού λέγεται Ἑλλάδα.

Κι' ὄλο νά ρέῃ τὸ τραγούδι τοῦ Στοχαστῆ γιά τὸν ἄνθρω- πο, γιά τὴ Μοῖρα του, γιά τὴν πρεπούμενη ἀνάταση, γιά τὴν Εἰρήνη, γιά τὴν Ἀγάπη!

Καί νά πετιέται, ξαφνικά, ἐκεῖ μέσα λεβέντικη, παλληκα- ρίσια, ἀτίθασση, ἀνυπότακτη, ἢ Κρήτη ἀτόφια, λεβεντογέννα, ἢ Κρήτη ἢ πεισματάρια, τὸ ἀκατέργαστο μάλαμα, μὲ τοὺς ἀ- λύγιστους, τοὺς ἀγονάτιστους ἀνθρώπους της.

Καί σ' ἓνα ξέσπασμα, μὲ τὸ γνώριμο πείσμα της, νά τὰ κἀνῃ ὄλα λίμπα.

Ἡ Κρήτη, ἡ Κρήτη, ἡ Κρήτη!

Ποῦ ἀξίζει ὅσο δὲν ἀξίζει ὁ κόσμος ὁλόκληρος, γιατί ἡ Κρήτη εἶναι Ἑλλάδα. Κι' Ἑλλάδα μυρίζει ἀκόμη ἡ ἀρχαία Ἀντίπολις, ἡ σημερινὴ Ἀντίμπ, ὅπου ὁ μεγάλος ἀνθρωπιστὴς πατριώτης μας ἔπιασε τὸ τελευταῖο του μιτιρίζι στὸν ἀσταμάτητον ἀγῶνα του γιὰ τὸ ξεσήκωμα καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ συναθρώπου του, γιὰ τὸ ἡμέρωμά του.

Ἡ Κρήτη μπορεῖ ν' ἀξίζη, κι' ἀξίζει πραγματικὰ καὶ δὲν ἀγοράζεται μὲ τίποτε.

Αὐτὸ τὸ νοιώθουμε ὅλοι μας, εἶναι μέσα στὸ αἷμα μας καὶ τὸ ξέρομε πειὰ ἀπόξω κι' ἀνακατωτά.

Ἄλλὰ ποιὸς εἶναι ποῦ μπορούσε νὰ τὸ ἀποδείξη αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, νὰ τὸ διακηρύξη καὶ νὰ τὸ διαλαλήσῃ σ' ὄλα τὰ πλάτη, στοῦ κόσμου τὰ πέρατα, ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ λύσῃ τὸ πυθαγόρειο αὐτὸ θεώρημα;

Ὁ Καζαντζάκης, μόνο ὁ Καζαντζάκης.

Μ' ἀτράνταχτα, μαθηματικὰ, τετραγωνικὰ ἐπιχειρήματα ἦρθε ἡ ἀπόδειξις, τὰ σχέδια, οἱ κύκλοι, τὰ θεμελιώματα, τ' ἀγκωνάρια, ἡ ἀποθέωσις!

Ἔτσι φαντάζει σήμερο σ' ὄλον τὸν κόσμο πελώρια ἡ ἠθική, ἀνυπέρβλητη, ἀντρίκεια μορφή τῆς Κρήτης.

Ὁ Καζαντζάκης τὸ κατάφερε. Κι' ὁ ἐρμηνευτὴς του ἦρθε σὰν ἕνας ἀντίλαλος τῆς φωνῆς του νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ.

Λεβεντιῆς καὶ Μεγαλοσύνης! Ἡ Κρήτη εὐρήκεν τὸν ἀνθρώπον τῆς νὰ τὴ διερμηνεύσῃ, νὰ τὴν προβάλῃ.

Κι' αὐτὸς πάλι, τὸ γνήσιο τὸ παιδί τῆς, εὐρήκεν τὸν τρόπο νὰ ἐνωθῇ, νὰ κολλήσῃ στ' ἀχνάρια τοῦ χρόνου μ' ἐκείνην ἀκατάλυτα, νὰ γενῇ ἕνα μαζί τῆς. Τόσο ποῦ ὅταν τοῦ δῶκαν τὸ Βραβεῖο τῆς Εἰρήνης νὰ τὸ θεωρῇ καὶ νὰ τὸ παίρῃ σὰν Βραβεῖο τῆς Κρήτης.

Ἔτσι στεκόμαστε σήμερο σὲ στάση προσοχῆς μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ θαῦμα.

Κι' ὁ ἀπολογητὴς ἔχει τὴν τιμὴ πῶς μᾶς ἔμπασε τόσο μαστορικὰ, ἀπὸ δικό του ὁρόμο, μέσα σὲ μιὰ τέτοια φαντασμαγορικὴ μυσταγωγία τοῦ λόγου τῆς ἰδέας, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς φαντασίας.

Οἱ Ρεθεμνιώτες τοῦ χρωστοῦμε πολλὰ τὰ «εὐχαριστῶ».